

TERESA PLUSKOTA

REPARTYCJA SUFIKSÓW *-YŠĀ/-ISK-*, *-(OV)ŠĀYNA/-(OV)ŠĀYZNA* W NAZWACH MIEJSCOWYCH ZIEM RUSKICH RZECZYPOSPOLITEJ OD XVI DO XVIII WIEKU

Pochodzenie sufiksu *-ys'k-* w języku ukraińskim jest wyjaśniane w różny sposób. Polski rodowód przyrostka podkreślają niektórzy polscy językoznawcy¹. J. Rudnicki² podaje argumenty za ukraińskim pochodzeniem sufiksu, przedstawiając bogaty materiał historyczny i współczesny - głównie gwarowy. Rodzimy charakter przyrostka podkreśla też J. Zakrewska³. Autorka uważa, że areal występowania sufiksu *-ys'ko* w nazwach pól jest większy niż zasięg wielu polonizmów z tym formantem. Podobny materiał gwarowy z repartycją sufiksów *-ys'ko/-yšĀ* został przedstawiony dla zachodniej Ukrainy⁴. W XVI wieku sprawa jest jeszcze trudniejsza, ponieważ w języku polskim sufiks *-yšĀ* został właśnie zastąpiony przez przyrostek *-isko* i rozstrzygnięcie o charakterze sufiksu jest często niemożliwe. Zdecydowałam więc przyjmując zapis *-isk-*, tylko dlatego, że w takiej postaci występuje w toponimach. W nazewnictwie XVII i XVIII wieku problem jest bardziej złożony, dlatego próbuję poniżej przedstawić granice występowania sufiksów w nazwach miejscowych XVI wieku, zmiany w ich repartycji w kolejnych stuleciach, łączliwość przyrostków z poszczególnymi podstawami. Analizowany materiał pochodzi z wielu różnorodnych źródeł⁵, wykorzystanych w opracowaniu toponimii ziem ruskich Rzeczypospolitej XVI-XVIII w.⁶ Badany obszar obejmuje również niektóre rejony z dawnym osadnictwem polskim: w ziemi sanockiej i przemyskiej⁷.

Podobnie interesująca jest druga para przyrostków: *-(ov)šĀyNA/-(ov)šĀyzna*⁸ - różnie reprezentowana na poszczególnych obszarach. Sufiksy zmieniają też swoją częstotliwość w XVII i XVIII wieku. Na podstawie obu formantów zauważyć można polonizację wielu nazw miejscowych.

Toponimy z suf.-yšč-/-isk-

I. Podstawy nazw

Rzadkie są nazwy odosobowe: Błs.- *Teniatyszcza*⁹ (*Tyniata*, por. też *ryn* 'płot pleciony z gałęzi'¹⁰), *Snovyska* (por. *Snovycz*: *Snovč*¹¹); Krz.- *Ludwisch G.*; Wł.- *Dorotyszcza G.* (por. też ukr. *dorota* 'wnętrzości, głównie świń' SłEtym.); XVIII w.: Wł.- *Porawisko* (*Porawa* SSNO), może *Palczyska* - Prz.

Z suf.-*isk-* zanotowałam tylko dwuznaczne nazwy: Wł.- *Staniska*; Ch.- *Hanisko* (oboczna forma nazwy z suf.-*sk-*: imię *Han*). Mogą to być formy ekspresywne imienia. Niejednoznaczne pod względem motywacji (odosobowe lub kulturowe) są nazwy: XVI w.: Pod.- *Tatarzyszcza*; Ł.- *Karateliszczce* (por. ukr. *karatel* 'ten, który karze' Hrin. lub nazwa pamiątkowa, por. ukr. *karaty* 'karać' Hrin.), *Kołmowiszczca/ Kołmowiszczce/ Kołmowisko* (*Kołm* SSNO); XVIII w.: Prz.- *Tatariska*.

Sufiksy łączą się w zasadzie z podstawami:

1) topograficznymi:

a) z suf.-yšč-: XVI w.: Ch.- *Raiowiszczce* (w zw. z *raj*, por. też *Raj* Mal. lub z łotewskiego *raja* 'stojąca, żelazista woda w niskich miejscach' Jurk., s. 159); Lw.- *Cadlubyszczca* (pol. *kadłub* 'wydrażony pień drzewa' SW); Prz.- *Hreblyszczca G.* (*hreblija* 'rów, wał' SłEtym.); Hal.- *Chmyeliszczca, Rozyszczca*; Wł.- *Budziszcz G.* (por. ukr. *budz* 'wysuszony twaróg' Hrin i *buda* 'osada w lesie' SG), *Ozeruuszcz G.*, *Topyliszcz G.* (ukr. *topyło* 'miejsce, dokąd spływa i zatrzymuje się wiosenna woda' Hrin.); Krz.- *Ozierzyszcz G.*, *Pieczyszcz G.*; Pod.- *Dupliszczca, Haiowiszczce, Jagodnyszczca, Pieszczyszczca, Raiowiszczce*; Br.- *Naberdyszczcy* (por. ukr. *berdo* 'm. in. przepaść' Hrin., z pref. *na*); XVII w.: Prz.- *Kutyszczca, Nirzwiszczca*; Lw.- *Kuryszczca* (por. ukr. *kurja* 'zawieja', *kuryšče* 'dym, mgła' i in. SłEtym., pol. *kurzyć* 'robić kurz', 'dymić, kopcić' SW), *Kutyszczce*; Ł.- *Rozyszczce/Rożyszczca*; Wł.- *Budziszcz G.*, *Topyliszcz G.*, *Woryszczca, Ozeruuszcz G.*; Krz.- *Ozierzyszcz G.*; XVIII w.: Ch.- *Jarowiszczce*¹²;

b) z suf.-*isk-*: XVI w.: Błs.- *Łaziska* (*łaz* 'polana lub pole uprawne w lesie albo pod lasem' Rudn.Bojk., s. 25; *łazy* 'korzenie, pniaki', 'miejsce niskie, bagniste, zarosłe chrustami i łoziną' i in. SW);

2) kulturowymi

a) z suf.-yšč-: XVI w.: Ch.- *Szierebriszczce/Serebriszczca* (ukr. *srebro* Hrin.); Ł.- *Zornyszcz G.* (*žorna* 'żarna' Hrin.); Wł.- *Targowiszczca G./Torhowiszcz G.*; Krz.- *Mythyszcz G.* (ukr. i pol. *myto*); Pod.- *Kosnyszczce* (por. pol. *kośnięć/kościć* SW), *Myhtyszczca* (ukr. *myhła* 'sterta ułożonego drzewa' Hrin.); Wł.- *Соколушца* (por. też nazwę herbową *Sokole* SSNO), *Torhowiszczce/Targowiszczca G.*, *Woryszczca* (strus. *vorč* 'ogrodzenie, przeszkoda', 'ogrodzone lub okopane miejsce' Srezn.); Krz.- *Szoszyszcz G.* (*szos* 'podatek' lub *szosa* 'o drodze' BrSE); Br.- *Žorniszczca, Čenušczce* (ukr. *čepa* 'przedmiot na dnie rzeki, za który można zahaczyć sieć' Hrin.); XVII w.: Krz.- *Wołoczyszcz G.* (*wołocyty* 'łowić ryby' i in. SłStukr. lub pomyłkowo, por. *Wołoczycz G.* w XVI w.); Kij.- *Cerkowiszczce, Słobodyszczce* i chyba *Кочушци* (por.

strus. *котць* 'klatka' Srezn. lub = *Kotyšče*); XVIII w.: Ch.- *Zerniszcz*e (por. też *Ziarno* SSNO); Ł.- *Slobodyscze*, *Torhowiszcz*e; Br.- *Manasterzyszcza*;

b) z suf. *-isk-*: XVI w.: Błs.- *Moszcziska*, *Dworziska*, *Niedzieliska*, (por. *Niedzielna* 'mała wieś, nie dająca się dzielić', Rudn.Bojk., s. 116) i nazwa o podstawie dwuznacznej: Ch.- *Chomęcziska* (*chomąto* BrSE, por. też *chomutina* 'żałom rzeki'¹³); Lw.- *Starziska*, *Zorniska*; Prz.- *Makowiszko*, *Trzebowniko* i w l. mnogiej: *Dimoszcziska*, *Moszcziska*, *Karczmiska*, *Smolarczyska*, *Trzilczisk G.*, por. *Strzelczyska* w XVII w.; Lw.- *Jasliska* (pol. *jasło*, *jasła* 'żłób', 'drewniane kraty, którymi zastawia się dopływ wody podczas odławiania ryb' SW); Hal.- *Terebiska* (ukr. *terebyty* 'trzebić' Hrin.); XVII w.: Hal.- *Monasterzyska/ Monastyryska*, *Mościska*; Lw.- *Niedzieliska*;

3) oboczna forma nazwy z suf. *-sk-*: Wł.- XVI w.: *Durisko* (nad rzeką *Turyja*)/ *Turejsk/Turejsko*, por. też wyżej *Hanisko*.

Przedstawiony materiał pokazuje, że toponimy topograficzne mają suf. *-yšč-* (wyj. *Łaziska* - Błs.), a nazwy kulturowe notowane są z oboma sufiksami.

2. Częstotliwość występowania przyrostków na poszczególnych obszarach

XVI wiek

W XVI i XVII wieku na Rusi Czerwonej notują tylko 1-2 przykłady toponimów z suf. *-yšč-*. Przyrostki występują obok siebie, wymieniając się niekiedy w nazwie tej samej wsi w zależności od spisu: Błs.- *Kadlubiscza/Kadlubiska* (*kadtub*, wieś w dolinie potoku *Łahodowa*, por. też *Kadtub* SSNO).

XVII wiek

W ziemi halickiej i lwowskiej, w XVII wieku występuje kilka zapisów z suf. *-yšč-*. Na pozostałym obszarze Rusi Czerwonej nie zmienia się sytuacja i nadal mamy 1-2 nazwy.

Toponimy z suf. *-yšč-* nie są już prawie wyłącznie toponimami pluralnymi (w XVI wieku rzadkie były oboczne formy liczby pojedynczej i mnogiej, np. Ch.- *Szierebriscze/Serebriscza*).

Zauważa się syngularyzację nazw, czasem w obocznej nazwie. W związku z tym liczba pojedyncza notowana jest częściej: Lw.- *Młynyszcz/Młynoszcz*e, *Zerniszcz Królewskiej G.*; Pod.- *Tatarzyszcza* alias *Mukarow Tatarski/Tataryszce* als *Mukarow*; Lw.- *Kadlubiscze*; Pod.- *Dupliscze*; Ł.- *Rozyszcze*; Wł.- *Torhowiszcz/Torhowiszcz G.*; Kij.- *Koleszyszcze/Koleszyszcza*, *Lesiszczach Loc.*, *Prudyszcze*, *Stupiszczach Loc.*, *Клетуца*, *Кобыччу D.* (por. *Kobyszcz*a SG).

Nazwy z suf. *-isk-* mają przeważnie formę liczby mnogiej: Ch.- *Makowiska*; Kij.- *Murawiska*, *Stawiska*. Obok dawnych nazw powstają nowe, np. *Dziwnyska*. Widoczne są pojedyncze przykłady pluralizacji: Ł.-: *Kołmowiska*, por. wyżej *Kołmowisko*; Prz.- *Makowiskach Loc.*

Toponimy z suf. *-isk-/yšč-* mogą występować obocznie: Lw.- *Jasniscze/Jasniska* (hydr. *Jasen*'), *Zorniszcz/Zorniska* (ukr. *žorna*). Zauważa się zjawisko zastępowania suf. *-yšč-* przez suf. *-isk-*, por. Błs.- *Teniatyszka*; Kij.- *Mościska* (dawne *Мостуцяхъ Loc.*).

XVIII wiek

Trwa proces syngularyzacji nazw: Krz.- *Wołoczyszczce*; Ł.- *Torhowiszczce* (dawniej wahania).

Wskutek polonizacji pojawiają się w zapisach toponimy z suf. *-isk-* tam, gdzie ich przedtem nie było; Kij.- *Nowoseliska*.

Nazwy z tym sufiksem są głównie formami liczby pojedynczej: np. *Kulczarisko* (Krz.), Błs.- *Wołkowisko* (ukr. *vovk* 'wilk' Hrin.), por. też skrócone nazwy: Błs.- *Tenetyšk/Teniatyska*, Ł.- *Niedzielisk*; jedynie w województwie kijowskim notowane są formy liczby mnogiej i pluralizacja toponimu: *Zyhaczyska*.

Rzadkie przykłady nazw z suf. *-isk-* w województwie kijowskim i rozmieszczenie nazw miejscowych z oboma sufiksami /zob. mapę 1/ potwierdza wschodnią granicę występowania obu sufiksów na linii Odessa, Bałta, Kijów¹⁴.

Równie rzadkie formy z suf. *-isk-* ma województwo czernihowskie: *Mościska*, *Pieczyska*; częstsze są toponimy z suf. *-yšč-* (6 przykładów): *Budyszcze* alias *Hlinna*, *Dubowiszczce*, *Janiszczce*, *Horodyszczel/Horodyszczca*, *Storczoyszczce* i in.¹⁵

Suf. *-isk-* może zastępować *-yšč-*: Krz.- *Pieczysk*; Pod.- *Kustyszczca*, *Tataryszcza/Tataryska* - tu suf. *-ys'k-* zachował się tylko obocznej formie do nazwy z suf. *-yšč-*; Br.- *Manasteryszczca/Monasterzyska*.

Nie ma już toponimów z suf. *-yšč-* województwo bełskie, ziemia halicka i przemyska; pojedyncze nazwy występują w nazewnictwie ziemi sanockiej i lwowskiej, w powiecie włodzimierskim i na Podolu. Kilka zapisów pochodzi z Kijowszczyzny: *Korytyszczce*, *Psyszczca*, *Rudiszczca* i in.

Toponimy z suf. *-(ov)ščyna/- (ov)ščyzna*

Nie mogłam niekiedy rozstrzygnąć, czy w danej nazwie występuje suf. *-yna/-izna*, *-ščyna/-ščyzna* czy *-ovščyna/-ovščyzna*, ponieważ niemożliwe jest jednoznacznie określenie podstawy dla wielu nazw: nazwisko na *-ski* lub inna nazwa osobowa, np. z suf. *-ov-*. Przyjęłam więc zapis: suf. *-(ov)ščyna/- (ov)ščyzna*.

XVI wiek

W XVI wieku w województwie ruskim występują tylko pojedyncze przykłady odosobowych toponimów z suf. *-(ov)ščyzna*: Ch.- *Troskowczizna* (por. *Troska* SSNO). Przyrostek ten zanotowałam w nazwach miejscowych Wołynia. Są to przede wszystkim formy odimienne: Ł.- *Bohdanowszczyzna* (ukr. *Bohdan*), *Kanonowszczyzna* (*Konon*), *Kostiukowszczyzny* G. (*Kostiuk*), *Pawłowczyzna*, *Wołodkowcisnej* G.; Krz.- *Martynowczyzny* G., *Zubowczyzny* G. (*Zub* SSNO); Wł.- *Fiederowszczyzny* G., *Wasiliewszczyzny* G., *Mameewcцyny* Acc. Rzadkie są na Wołyniu inne formy z suf. *-(šč)yzna*: Ł.- *Pietyhorszczyzny* G. (od pięciu wzgórz, na których leży - SG lub od nazwy miejscowej *Pietyhorce*); Wł.- obocznie z suf. *-yna*: *Półpańszczyzny* G. (w zw. z rodzajem powinności wobec pana, por. też *połupanok* 'drobny

właściciel ziemski' Hrin. i *Рóтран SSNO*/Polupancin G./ *Полупаницину* Acc. - w XVI wieku jedyna nazwa z suf. *-yna* na Wołyniu i w województwie ruskim.

Suf. *-(ov)ščyna* w pojedynczej nazwie występuje w województwie braclawskim: *Зиновичина*. W toponimii województwa kijowskiego dominuje suf. *-(ov)ščyna* (21 z 28 nazw). Notowane są jednak nazwy z oboma przyrostkami, w jednej wsi nawet obocznie: *Ворcowszczyнэ* Acc. (*Ворѣка, Borko* Skul.)/*Borkowszczyну* G., por. też zapisane cyrylicą: *Костюковицизне* Loc., *Пилиповицизна*.

W województwie kijowskim reprezentowane są podstawy odosobowe (17 nazw, głównie odprzezwickowe) i kulturowe.

1) Odosobowe

a) odimienne: *Jurkowzczyну* G., *Mieleskowzczyна*, *Olexieiowszczyзна*, *Омелья-новичина*¹⁶;

b) od innych nazw osobowych: *Brainikowszczyну* G. (por. *Brenьk* Skul.), *Horwowzczyну* G. (por. *Gorbov*¹⁷ lub *horb* 'kurhan, wzgórze' Hrin.), *Kłoczkowszczyзна* (*Kłoczek* SSNO), *Litwinkowzczyну* G. (por. *Litwin* SSNO), *Pupkowzczyну* G. (por. ukr. *pupok* Hrin. i *pupь/rop* SłStukr.), *Rakowzczyну* G. (*Rak* SSNO), *Rehowzczyну* G. (ukr. *reha* 'określenie wołu, którego głowa i rogi są podobne do buhaja' Hrin. i *roh* 'róg, kraj lasu' SłStukr.), *Stuchowzczyну* G. (por. ukr. *stuchaty* 'zgasnąć', 'chudnąć', 'znikać - o opuchliźnie' Hrin.), *Syczowzczyну* G. (*Szyc, Syc* SSNO), *Горловицизна* (*Horło* SSNO), *Робовичина* (strus. *robь* 'sługa' Srezn.), *Сковичине* Loc. (por. ukr. *skovaty* 'skuć' Hrin.) i in.;

2) Kulturowe: *Czarnogrodzczyзна*, *Koczowzczyну* G. (*kočovaty* 'zbierać siano' SłStukr., *kočuvaty* 'koczować' Hrin.), *Kopanowzczyну* G. (ukr. *kopan* 'wykopany staw' i 'oczyszczone miejsce w lesie, którego jeszcze nie można orać, tylko kopać' Hrin., 'wykopany graniczny znak' SłStukr.), *Nowosieleczyзна*, *Воняйковичина* (ukr. *vonjaty* 'śmierdzieć' Hrin.), *Вощичьщину* Acc. (*voščok* 'wosk' Hrin., *wosk* 'wosk; myto woskowe; jednostka miary' SłStukr.), *Зрековицизна* (*zrektysja* 'zrzec się' Hrin.) i in.

XVII wiek

Polski suf. *-(ov)ščyzna* występuje nadal w pojedynczych przykładach w województwie ruskim : Błs.- *Podymszczyзна* (w zw. z podatkiem : ukr. *podym'je* SłStukr. lub od nazwy osobowej, por. *Podyn* SSNO); Hal.- *Królewszczyзна*; trzy toponimy zanotowałałam w ziemi chełmskiej: odosobowe: *Karunkowzczyзна*, *Sikorowzczyзна* i od nazwy daniny: *Skopszczyзна/Skopzczyзна*.

Liczniej jednak formy z suf. *-(ov)ščyzna* występują w powiecie włodzimierskim (7 nazw). Toponimy mają różne podstawy: odosobowe (odimienne i odprzezwickowe): *Daniewszczyнине* Loc., *Ilinszczyзна*, *Iurkowzczyзна*, *Kuzenczyны* G., *Powsczykowzczyзна*, topograficzne: *Kropiwzczyзна*, *Koroszczyзна* i in. Nie zanotowałałam z kolei nazw w powiecie łuckim. Może to być jednak związane z mniejszą liczbą zapisów w XVII wieku. Największą grupę tworzą nadal toponimy z oboma sufiksami w województwie kijowskim. Mają one

zróznicowany charakter. Reprezentowane są, podobnie jak w XVI wieku, różne typy podstaw. Powyżej przedstawiłam szczegółowo poszczególne grupy, tu podaję tylko ich przykłady: *Błażęszczyzna, Dobkowszczyzna, Dydowszczyzna G., Kosciukowszczyzna/Косцюковичизне Loc., Stahowszczyzna G.; Karpowszczyzna, Malewzczyzna, Nadenowszczyzna, Poznikowszczyzna, Slipiowszczyzna Loc., Staborowszczyzna, Trybuchowszczyzna; Kamięszczyzna G., Oranszczyzna, Uszczapowszczyzna* i in. Suf.-(*ov*)*ščyżna* mają też dawne nazwy z suf.-*ščyna* (jedna obok dawnej formy), np.: *Jurkowszczyzna G., Kacowszczyzna Loc., Kopciowszczyzna Loc., Rakowszczyzna G./Rakowszczyzna Loc., Słuhowszczyzna G.*

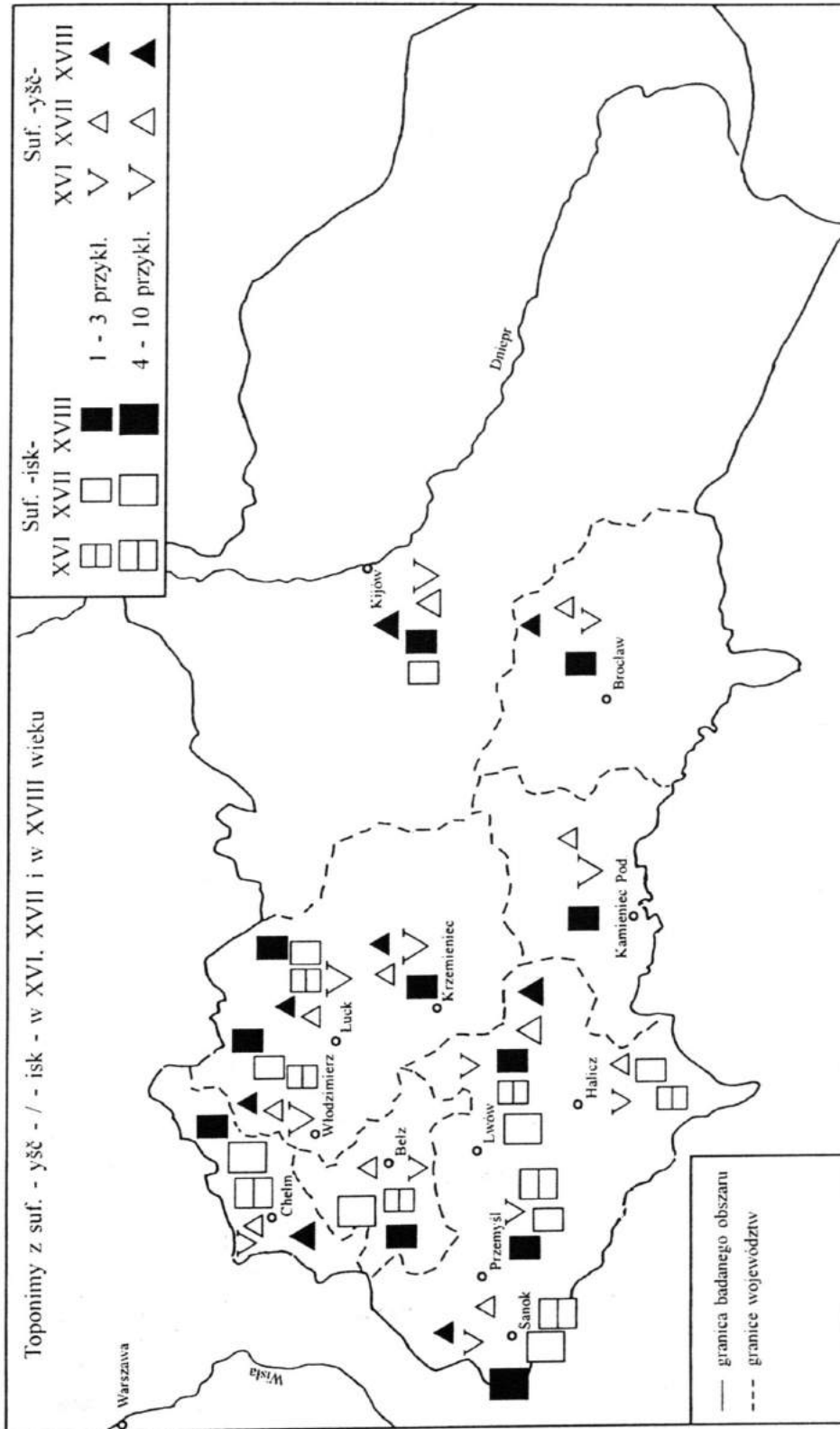
W województwie czernihowskim prawie wszystkie (17 przykładów) zapisane nazwy mają suf.-*ščyżna*: *Fałyszczyzna, Kuźniakowszczyzna* teraz *Mikołajow*, *Lazarowszczyzna, Monasterczczyzna, Ochraniewszczyzna, Romankow* alias *Zadorowszczyzna* i in.

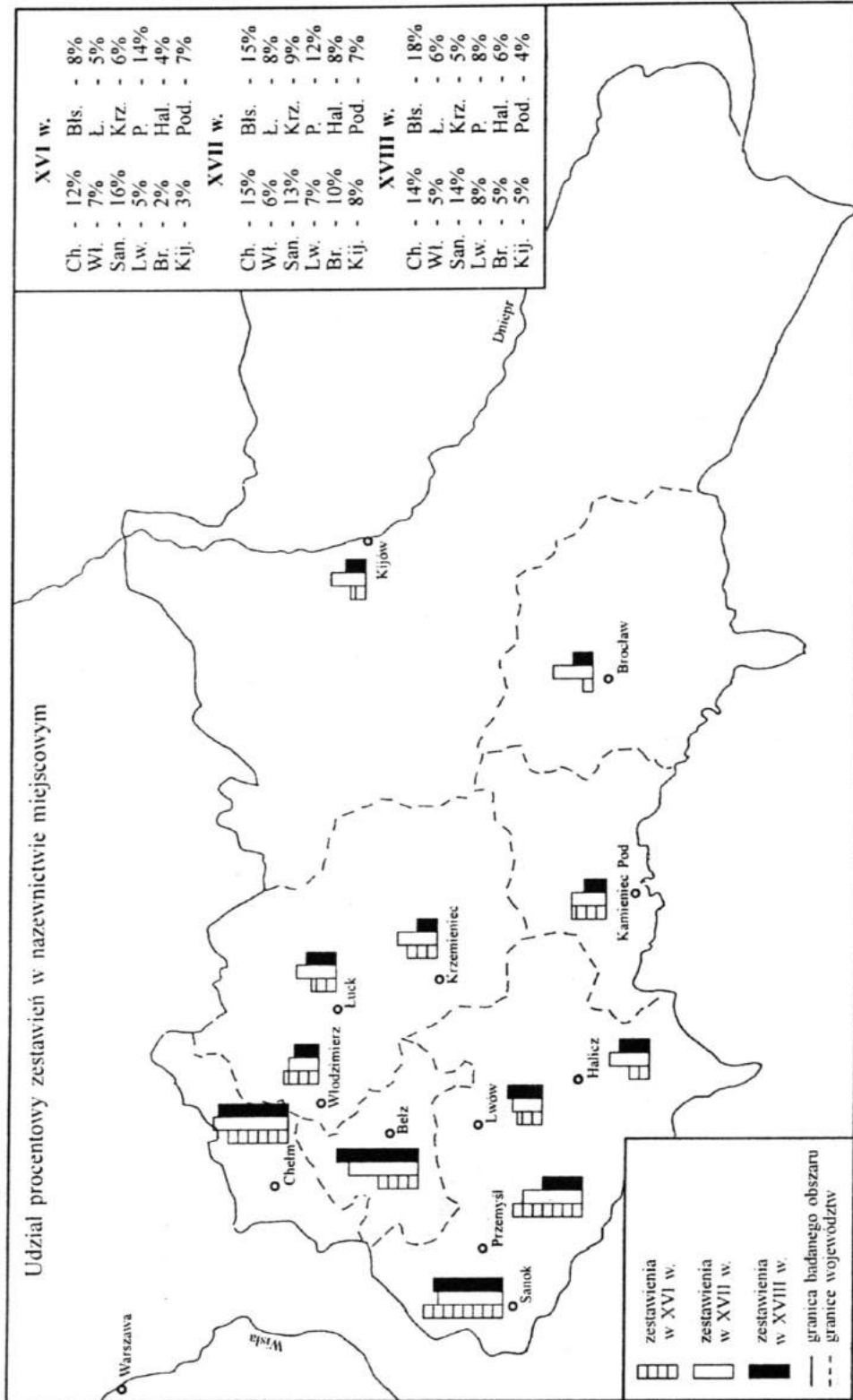
XVIII wiek

W analizowanym przeze mnie materiale nie ma nazw z suf.-(*ov*)*ščyna*. Zmienia się również "obraz" suf.-(*ov*)*ščyżna*. W województwie ruskim, powiecie krzemienieckim i na Podolu sytuacja jest identyczna jak w XVI i XVII wieku (pojedyncze nazwy): *Lw.-Sulimirszczyzna; Pod.-Zbaraszczyzna* (nazwa miejscowa *Zbaraż*). W województwie bełskim i braclawskim w XVII i XVIII wieku nie zanotowałam nazw z suf.-(*ov*)*ščyna*/(*ov*)*ščyżna*.

W powiecie włodzimierskim¹⁸ i w województwie kijowskim widoczne jest zmniejszenie liczby nazw z suf.-(*ov*)*ščyżna*. W powiatach wołyńskich są to pojedyncze przykłady (w poprzednim stuleciu po kilka nazw), por. *Wł.-Kahorowszczyzna*; w Kijowszczyźnie mamy tylko 4 toponimy z suf. *-izna* (w XVI i XVII wieku ponad 20 nazw miejscowych): *Bokowczysna* (*Bokow* nazwa miejscowa), *Praga* alias *Wolańszczyzna*. Należy podkreślić, że w XIX wieku na mapach województwa kijowskiego¹⁹ oprócz nazw z suf.-(*ov*)*ščyżna*, np. *Rakowszczyzna* są dość liczne toponimy z suf. *-yna*, i występują one przede wszystkim za Dnieprem: *Dmitrowszczyna, Sokółowszczyzna, Pisarszczyna* i in.

Rozmieszczenie nazw z suf. *-yna*/*-izna* i zmiany w grupach nazw w poszczególnych wiekach przedstawia mapa 2.

WYKAZ SKRÓTÓW JEDNOSTEK ADMINISTRACYJNYCH

- Bls.- województwo bełskie
 Ch.- ziemia chełmska
 P.- ziemia przemyska
 Lw.- ziemia lwowska
 Hal.- ziemia halicka
 San.- ziemia sanocka
 Ł.- powiat łucki
 Wł.- powiat włodzimierski
 Krz.- powiat krzemieniecki
 Br.- województwo braclawskie
 Kij.- województwo kijowskie

SKRÓTY BIBLIOGRAFICZNE

- AUM – *Атлас української мови*, Київ 1986
 BrSE – A. Brückner: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1957
 Hrin. – Б. Д. Гринченко (red.): *Словарь украинского языка*, т. I-IV, Київ 1907-1909
 Jurk. – M. Jurkowski: *Ukraińska terminologia hydrograficzna*, Wrocław 1971
 Rudn. – Я. Рудницький: *Наростки -ище, -исько, -сько*, Вінніпег 1967
 Rudn.Bojk. – J. Rudnicki: *Nazwy geograficzne Wojkowszczyzny*, Lwów 1939
 Saf. – H. Safarewiczowa: *Nazwy miejscowe typu Mroczkowizna, Klimontowszczyzna*, Wrocław 1956
 SG – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*,
 t. I-XV, Warszawa 1880-1902
 Skul. – T. Skulina: *Staroruskie imiennictwo osobowe*, cz. 1 i 2, Wrocław 1973-1974
 SlEtym. – *Етимологічний словник української мови*, у семи томах, т. I-III, Київ 1982-1989
 SlStukr. – *Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.*, у двох томах, Київ 1977-78
 SSNO – *Słownik staropolskich nazw osobowych*, I-VI pod. red. W. Taszysckiego, VII (Suplement) oprac. pod kierunkiem M. Malec, Wrocław 1965-1987
 Srezn. – И.И. Срезневский: *Словарь древнерусского языка* (Репринтное издание), т. I-III, Москва 1989
 SW – *Słownik języka polskiego*, pod red. J.Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niedźwiedzkiego, t. I-VIII, Warszawa 1908-1927
 Zakr. – Я. В. Закревська: *Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспекті*, Київ 1976

PRZYPISY

- ¹ Por.: E. Smułkowa: *Leksykalne i słowotwórcze zróżnicowanie nazw ścierniska*, "Slavia Orientalis" VIII, 1969, s. 70-71 i W. Taszycki: *Przyrostek -isko, -išče w językach zachodnio-słowiańskich*, "Slavia" IV, 1925-26, s. 193 i in.
- ² Rudn., s. 30.
- ³ Zakr., s. 36-41 i mapa 3, s. 37.
- ⁴ AUM, t. II, mapy: 152-154.
- ⁵ Zob. wyżej wykaz źródeł w artykule: *Zestawienia w nazwach miejscowych...*, s. 22-23.
- ⁶ Por.: Wl. Makarski: *Osadnictwo pogranicza polsko-ruskiego*, Lublin 1996.
- ⁷ *Nazwy miejscowe ziem ruskich Rzeczypospolitej XVI-XVIII w. Toponimia Ukrainy i pogranicza polsko-ukraińskiego*, Bydgoszcz 1998. W monografii - w związku ze specyficznym charakterem ziemi, wymagającym szczegółowszego opracowania - nie omówiono Podlasia; tu uczyniłam podobnie - brak pełnego materiału. Uwzględniłam z kolei Czernihowszczyznę.
- ⁸ Sufiks *-izna* doczekał się opracowania monograficznego, zob. wyżej Saf.
- ⁹ Toponimy podaję w takiej formie, w jakiej przedstawiają je źródła.
- ¹⁰ Atlas gwar bojkowskich, opracowany głównie na podstawie zapisów S. Hrabca przez Zespół Instytutu Słowianoznawstwa PAN (W. Łukasik-Szulowska, J. Rieger, E. Rudolf-Ziółkowska, E. Wolnicz-Pawłowska) pod kierunkiem J. Riegera, Wrocław 1980-1991, t. II 132, t. V 261.
- ¹¹ М.Л. Худаш, М.О. Демчук: *Походження українських прикарпатських назв населених пунктів*, Київ 1991, s. 188, 189.
- ¹² Rudnicki uważa, że nazwy tego typu motywowane są przymiotnikiem i podaje szereg przykładów nazw topograficznych i kulturowych z suf. *-oryšče*, Rudn., s. 13.
- ¹³ S. Rospond: *Структура и стратиграфия древнерусских топонимов*, [W:] *Восточнославянская ономастика*, Москва 1972, s. 59.
- ¹⁴ Rudn., s. 20.
- ¹⁵ H. Safarewiczowa podkreśla, że na niektórych obszarach Ukrainy, m.in. w obwodzie żytomierskim i kijowskim funkcja spadkowa sufiksu oddaje pierwszeństwo dzierżawczej, Saf.
- ¹⁶ Nie uwzględniłam na mapie toponimii woj. czernihowskiego, ponieważ w XVI wieku należało ono do Moskwy i nie mam porównywalnych materiałów, uboższe są również zapisy z XVIII wieku. Wydaje mi się, że warto odnotować jednak ciekawy materiał z XVII wieku.
- ¹⁷ С.Б. Веселовский: *Ономастикон. Древнерусские имена, прозвища и фамилии*, Москва 1974.
- ¹⁸ Nie zmniejszyła się liczba wyekscepowanych toponimów.
- ¹⁹ Nazewnictwo z mapy W. Chrzanowskiego: *Karta dawnej Polski z przyległymi okolicami krajów sąsiednich według nowszych materiałów*, Paryż 1859, zostało przeniesione do map *Atlasu historycznego Rzeczypospolitej Polskiej. Epoka przełomu z w. XVI na XVII. Dział II: Ziemie ruskie Rzeczypospolitej*, oprac. A. Jabłonowski, Warszawa-Wiedeń, 1889-1904.

**ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ СУФФИКСОВ -YŠĀ-/ISK- И -(OV)ŠĀYNA/-(OV)ŠĀYZNA
В НАИМЕНОВАНИЯХ НАСЕЛЁННЫХ ПУНКТОВ
ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКОЙ ТЕРРИТОРИИ РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ
В XVI-XVIII ВВ.**

Резюме

В статье определяются границы употребления названных суффиксов на основании топонимов, зафиксированных в XVI веке, показаны изменения, происшедшие в распространении формантов в XVII и XVIII столетиях, отмечается процесс полонизации названий населённых пунктов с суффиксами: -yšĀ- и -(ov)šĀyna. Географическую дифференциацию упомянутых суффиксов (в XVI-XVIII веках) в наименованиях населённых пунктов показывают обе карты.